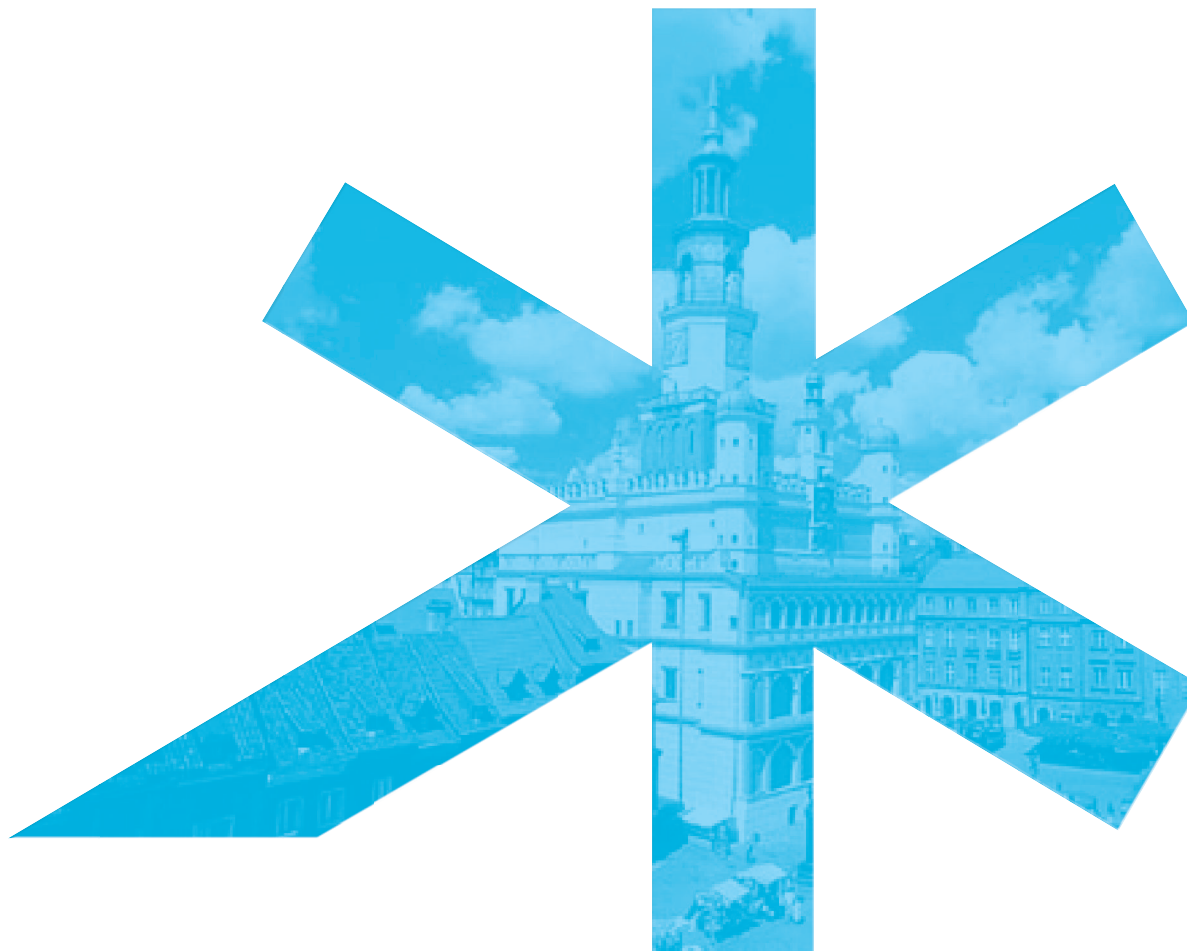

Poznań. Fakty i liczby

I'2013
nr specjalny

str. 2 / Ludność Poznania – wybrane dane demograficzne

str. 3 / Sytuacja demograficzna Poznania

str. 4 / Konferencja „Migracje mieszkańców dużych miast”

str. 5 / Sesja I: Trendy demograficzne miast europejskich

str. 8 / Sesja II: Kierunki i struktura migracji mieszkańców dużych miast

str. 15 / Sesja III: Wpływ migracji na rozwój miast i regionów

str. 18 / Publikacje wartę przeczytania

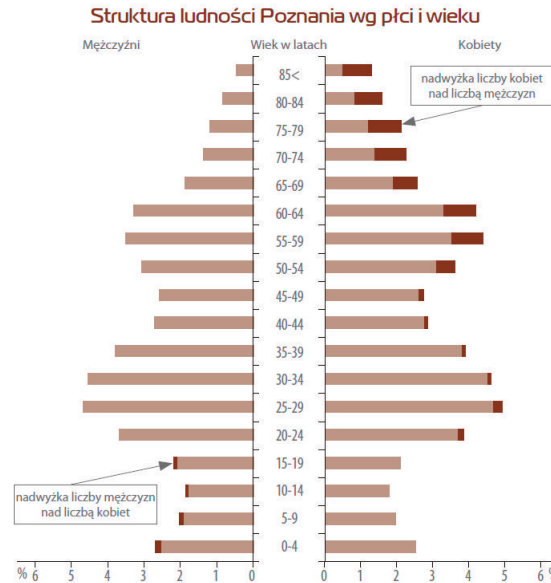
POZnań*
* Miasto know-how

Ludność Poznania – wybrane dane demograficzne

Poznań to piąte pod względem liczby mieszkańców miasto w Polsce. Najliczniejszą grupę ludności tworzą w stolicy Wielkopolski osoby w wieku 25–34 lat. Z roku na rok zwiększa się liczba mieszkających w Poznaniu cudzoziemców. Poniżej prezentujemy wybrane dane demograficzne o Poznaniu w 2011 r.

- Na koniec 2011 r. w Poznaniu mieszkało 553,6 tys. osób; od 1990 r. populacja miasta zmniejszyła się o 36,5 tys. osób, tj. o 6,2%; w 1990 r. mieszkańców Poznania (590,1 tys.) było blisko dwukrotnie więcej niż w 1950 r.

- Największą liczebność ma w Poznaniu grupa ludności w wieku 25–34 lat; kolejne najliczniejsze grupy tworzą mieszkańcy w wieku 35–39, 20–24 oraz 55–64 lat.

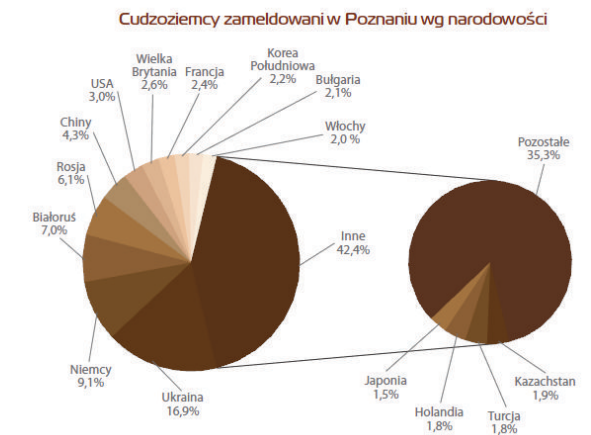

- Przewaga liczebna mężczyzn występuje wśród osób do 19 roku życia; przewaga liczby kobiet w przedziale wiekowym 20–29 lat spowodowana jest ich liczniejszym napływem do miasta oraz pozostawaniem w nim na czas nauki lub bezpośrednio po jej zakończeniu; przewaga liczby kobiet w starszych rocznikach jest uwarunkowana biologicznie.

- Wskaźnik feminizacji wzrastał w Poznaniu od 1990 r., jednak od 2000 r. liczba kobiet przypadających na 100 mężczyzn nie zmienia się i wynosi 115.

- W stolicy Wielkopolski mieszka ok. 1,8 tys. cudzoziemców (w 2003 r. 1,3 tys.); obcokrajowcy pochodzą z ponad 100 krajów świata; z Europy pochodzi 70% z nich.

- Najliczniej reprezentowanymi nacjami w Poznaniu są: Ukraińcy (302 osoby), Niemcy (162 osoby), Białorusini (126 osób), Rosjanie (109 osób), Brytyjczycy (47 osób), Francuzi (43 osoby), Bułgarzy (37 osób) oraz Włosi (36 osób); wśród przybyszów z innych kontynentów dominują Azjaci (304 osoby), a uwzględniając pojedyncze państwa – obywatele Chin (77 osób); w Poznaniu mieszkają także obywatele krajów odległych – Chile, Nepalu, Wietnamu.

Opracowanie graficzne wykresów: Wydawnictwo Miejskie Poznania

Sytuacja demograficzna Poznania

Na koniec 2011 r. w Poznaniu mieszkało 553,6 tys. osób. Stolica Wielkopolski znajdowała się na piątym – pod względem liczby ludności – miejscu wśród polskich miast, plasując się za Warszawą (1708,5 tys.), Krakowem (759,1 tys.), Łodzią (725,1 tys.) i Wrocławiem (631,2 tys.). Poznaniacy stanowili 16% mieszkańców Wielkopolski oraz 1,4% ludności kraju.

W 2011 r. subpopulacja mieszkańców w wieku produkcyjnym liczyła w Poznaniu 359,1 tys. osób (65%). Blisko 2/3 z nich (230,3 tys.) należało do grupy mobilnej (18-44 lata). Grupa poznaniaków w wieku poprodukcyjnym (109,9 tys.) była o 25,3 tys. osób większa od grupy osób w wieku przedprodukcyjnym (84,6 tys.). Na 1 tys. osób w wieku zdolności do pracy przypadało 541 mieszkańców w wieku nieprodukcyjnym.

W związku ze spadkiem liczby urodzeń w latach 90. XX w., zmniejszeniu uległa liczebność roczników najmłodszych. Na koniec 2011 r. grupy dzieci i młodzieży w wieku szkolnym liczyły: w wieku do 2 lat (wiek żłobkowy) – 17,8 tys. osób (ubytek w stosunku do 1990 r. o 10,2%); w wieku 3-6 lat (wiek przedszkolny) – 20,8 tys. osób (ubytek o 37%); w wieku 7-12 lat (wiek szkoły podstawowej) – 24,3 tys. osób (ubytek o 66%); w wieku 13-15 lat (wiek gimnazjalny) – 12,6 tys. osób (ubytek o 54%); w wieku 16-18 lat (wiek szkoły średniej) – 14,2 tys. osób (ubytek o 44%). W 2011 r. populacja osób w wieku

akademickim (19-24 lata) obejmowała 44,5 tys. osób, tj. o 40% mniej niż 9 lat wcześniej.

Poważnym problemem, który będzie narastał w kolejnych latach, jest starzenie się społeczeństwa Poznania. Wskaźnik starości demograficznej, określający udział osób w wieku 65 lat i powyżej, wynosi obecnie 15,6% (w 2000 r. – 13,6%), natomiast udział mieszkańców w najstarszym przedziale wieku (80 lat i więcej) wynosi 4,2% i jest o 1,8 pkt proc. wyższy niż przed dekadą.

Po krótkim okresie wzrostu dzietności kobiet w latach 2002-2009 liczba urodzeń ponownie maleje (w 2011 r. na świat przyszło 5,8 tys. poznaniaków). Prognozy demograficzne wskazują, że powolny spadek dzietności będzie się nadal pogłębiał.

Na niskim poziomie utrzymuje się natomiast umieralność – każdego roku notuje się ok. 5,5 tys. zgonów. Oznacza to, że na 1 tys. mieszkańców umiera rocznie ok. 10 osób, statystycznie o ponad 2 osoby mniej niż w 1990 r. Sytuacja ta jest skutkiem stałego wydłużania się przeciętnego trwania życia.

W 2011 r. w Poznaniu utrzymał się dodatni wskaźnik przyrostu naturalnego, który wyniósł 0,8‰. Jedynym czynnikiem ubytku demograficznego w mieście było ujemne saldo migracji. Z Poznania wymeldowało się o 2,5 tys. osób więcej niż do niego przybyło. W przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców saldo migracji wyniosło -4,5‰ i w ciągu roku zmniejszyło się o 1 pkt.

W 2011 r. związek małżeński zawarło 2907 par, tj. o 21% mniej niż trzy lata wcześniej. Rozwiązano natomiast 1178 małżeństw, tj. o 177 więcej niż rok wcześniej. Oznacza to, że na 100 małżeństw przypadało 41 rozwodów, tj. o 9 więcej niż w 2010 r. Najczęściej małżeństwa zawierają osoby w wieku 25-29 lat, a rozwodzą się osoby w wieku 20-29 lat.

Spadkowi liczby ludności w Poznaniu towarzyszy wzrost liczby ludności w powiecie poznańskim. Dzięki temu liczba mieszkańców całej aglomeracji poznańskiej, obejmującej Poznań oraz 17 gmin i miast powiatu poznańskiego, rośnie. W powiecie poznańskim notuje się nie tylko wysoki dodatni przyrost naturalny (5,8‰ w 2011 r.), ale także rekordowe dodatnie saldo migracji (17,1‰), które z powodzeniem rekompensują ujemne lub bliskie zeru wartości tych wskaźników w Poznaniu. W rezultacie w aglomeracji występuje zarówno dodatni przyrost migracyjny ludności (3,2 tys. w 2011 r.), jak i – od 2004 r. – dodatni przyrost naturalny (2,4 tys. osób w 2011 r.). W wyniku tych trendów zaludnienie aglomeracji poznańskiej systematycznie się powiększa, wynosząc obecnie ok. 891,4 tys. osób (o 5,8% więcej niż w 2000 r.).

Opracowano na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Konferencja „Migracje mieszkańców dużych miast”

Międzynarodowa konferencja „Migracje mieszkańców dużych miast”, która odbyła się 12 grudnia 2012 r. w Sali Wielkiej Centrum Kultury „Zamek”, miała na celu analizę przyczyn i skutków migracji mieszkańców dużych miast oraz wymianę doświadczeń w zakresie odpowiedniego reagowania na współczesne zjawiska demograficzne. Konferencja, którą rozpoczął Prezydent Miasta Poznania Ryszard Grobelny, była drugim spotkaniem z cyklu „Współczesne wyzwania rozwoju Poznania”. Referaty poświęcone trendom demograficznym miast europejskich, kierunkom migracji mieszkańców dużych miast oraz wpływom migracji na rozwój regionów wygłosili podczas konferencji zarówno przedstawiciele administracji miast polskich i europejskich oraz funkcjonujących w nich instytucji, jak i poznańskiego środowiska naukowego. Poniżej prezentujemy streszczenia wystąpień Andora Ürmösa, którego referat stanowił wprowadzenie do tematyki konferencji, a także prelegentów i moderatorów trzech sesji tematycznych zorganizowanych w ramach spotkania.

Andor Ürmös – analityk ds. polityki w Dyrekcji Generalnej ds. Polityki Regionalnej i Miejskiej w Komisji Europejskiej

Polityka unijna w odpowiedzi na zmiany demograficzne i migracje – fundusze strukturalne w perspektywie 2014–2020

Na rozwój miast europejskich znaczny wpływ mają ich zróżnicowanie etniczne i kulturowe oraz różnice

w stylu życia ich mieszkańców, a także zmieniająca się struktura rodzin i gospodarstw domowych, co wynika z niektórych tendencji demograficznych i migracyjnych. Różnorodność społeczeństwa oznacza, że w planistyce i architekturze obszarów miejskich należy wziąć pod uwagę wiele nowych wymagań i oczekiwań obywateli. Wdrożenie krajowych i lokalnych strategii służących integracji jest konieczne, gdyż pozwoli zapewnić integrację społeczną wszystkich marginalizowanych grup, w tym nie tylko pierwszego, ale też drugiego i trzeciego pokolenia emigrantów. W rozwiązaniach politycznych znacznie większy nacisk kładzie się obecnie na zintegrowane, strategiczne i ogólnomiejskie planowanie przestrzenne.

Ponieważ procesy migracyjne mogą jeszcze bardziej pogłębić przepaść między regionami, mikroregionami i sąsiadującymi ze sobą obszarami Unii Europejskiej o różnym stopniu rozwoju, w polityce spójności należy skupić się na odwróceniu tego procesu, aby zapobiec dalszym podziałom przestrzennym. W odpowiedzi na współczesne wyzwania społeczne nowy pakiet regulacyjny na kolejny okres programowania obejmujący lata 2014–2020 oferuje szerokie wsparcie dla inwestycji, m.in. w postaci środków z Europejskiego Funduszu

Andor Ürmös z Dyrekcji Generalnej ds. Polityki Regionalnej i Miejskiej w Komisji Europejskiej, fot. Michał Kaczmarek

Społecznego oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR). Pięć procent środków z EFRR powinno zostać przeznaczonych na zintegrowany rozwój obszarów miejskich, a także kilka innych inwestycji o znaczeniu priorytetowym, takich jak: rozwój infrastruktury społecznej, zdrowotnej, edukacyjnej i transportowej, wsparcie dla sektora MSP, integracja rynku pracy. Realizacja tych celów będzie mieć korzystne efekty dla integracji społecznej w miastach Unii Europejskiej.

Międzynarodowa konferencja „Migracje mieszkańców dużych miast”: Sesja I: Trendy demograficzne miast europejskich

Dr hab. Elżbieta Gołata, prof. nadzw. UEP – Kierownik Katedry Statystyki na Wydziale Informatyki i Gospodarki Elektronicznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu – moderator pierwszej sesji

Demograficzny obraz Poznania u progu XXI w.

Pozycja Poznania jako jednego z pięciu największych miast polskich wydaje się być niezachwiana – tak było 150 lat temu, tak jest i obecnie. Demograficzny obraz miasta podlegał jednak ogromnym przeobrażeniom, które mają swoje historyczne korzenie. Wielkie zmiany dzieją się także na naszych oczach. Od blisko 30 lat obserwujemy spadek płodności kobiet oraz wydłużenie trwania życia powodujące coraz intensywniejsze starzenie się społeczeństwa. Przemiany społeczne, polityczne i gospodarcze, w tym wstąpienie Polski do Unii Europejskiej i otwarcie rynków pracy, zaowocowały intensyfikacją migracji, zagranicznych i wewnętrznych, w skali międzynarodowej, regionalnej i lokalnej.

Wyniki spisu ludności z 2011 r. wskazują, że choć ponad 60% ludności kraju mieszka w miastach, odsetek ten się zmniejsza. Zwiększenie liczby ludności wiejskiej na niekorzyść miast spowodowane jest rozwojem ośrodków podmiejskich. W okresie między ostatnimi spisami ludności saldo migracji między terenami miejskimi i wiejskimi było dodatnie dla wsi. Jednak przez ponad 50 lat, aż do 2000 r., obserwowano odpływ ludności ze wsi.

Dr hab. Elżbieta Gołata, prof. nadzw. UEP – moderator pierwszej sesji tematycznej, fot. Michał Kaczmarek

W rozwoju Poznania widoczne są identyczne tendencje jak w skali kraju, jednakże każde miasto charakteryzuje swoje odrębności. [...] Zmiany demograficzne, starzenie się społeczeństwa, kurczenie się miast i gwałtowne rozrastanie się obszarów pozamiejskich stawiają szereg wyzwań wobec władz samorządowych. [...]

Jan Richert – Wydział ds. Planowania Rozwoju Miasta w Urzędzie Lipska

Rozwój miasta i demografia Lipska

W rozwoju miasta Lipska od 1990 r. można wyróżnić trzy zasadnicze fazy.

Pierwszy etap, trwający do ok. 1998 r., charakteryzował się głębokimi przemianami w sferze gospodarczej oraz dynamicznymi procesami suburbanizacyjnymi. W przemyśle, skupiającym wówczas najliczniejszą grupę zatrudnionych w Lipsku, przez cztery lata liczba miejsc pracy zmniejszyła się o 90%. Dodatkowo do 1998 r. z miasta ubyło prawie 100 tys. mieszkańców. Rozwój miasta w tym okresie był kształtowany przez znaczny wzrost inwestycji. Zawyżony w ten sposób popyt doprowadził do nadpodaży powierzchni biurowej, wytwórczej i mieszkaniowej. W wyniku tego w 2000 r. udział pustostanów wśród lokali mieszkalnych był najwyższy i wynosił 22%.

W drugiej fazie, przypadającej na przełom wieków, widoczne były skutki procesu kurczenia się miasta, takie jak wysoki stan pustostanów i spadek inwestycji. Zmieniono podejście do kształtowania polityki rozwoju miasta, koncentrując się na rozwoju śródmieścia oraz modernizacji zasobów. Jednocześnie osłabieniu uległy procesy suburbanizacyjne. Reforma komunalna z 1999 r. w zakresie obszaru gminy zwiększyła zakres działania miasta, a nowe inwestycje, takie jak BMW i Porsche, poprawiły gospodarcze uwarunkowania

Międzynarodowa konferencja „Migracje mieszkańców dużych miast”: Sesja I: Trendy demograficzne miast europejskich

rozwoju miasta.

Trzecia faza, liczona od ok. 2002 r., charakteryzuje się dzięki imigracji ludności systematycznym wzrostem liczby mieszkańców miasta. Na obszarach podmiejskich widoczna jest z kolei odwrotna tendencja demograficzna – liczba mieszkańców się zmniejsza. W samym mieście notuje się wzrost demograficzny w śródmieściu, natomiast wiele terenów na obrzeżach miasta, szczególnie obszarów osiedli z wielkiej płyty, się wyludnia. Rozwój gospodarczy opiera się przede wszystkim na działalności małych i średnich przedsiębiorstw w śródmieściu. Coraz większego znaczenia nabierają branże z zakresu biotechnologii i nauk przyrodniczych oraz dziedziny kreatywne i kulturotwórcze. W tym samym czasie centrum odzyskuje swoją rolę wielofunkcyjnego miejsca konsumpcji, kultury i edukacji.

Stefan Heinig, Jan Richert

Maja Ročak – Pracownik naukowy Holenderskiego Centrum Wiedzy o Zmianach Demograficznych (NEIMED) przy Uniwersytecie Nauk Stosowanych Zuyd w Holandii

Społeczne aspekty zmian demograficznych z perspektywy międzynarodowej na przykładzie projektu DART

[...] Aspekty społeczne zmian demograficznych, takie jak: kapitał społeczny, jakość

życia, aktywność obywatelska itp., są istotne, jednakże często zaniedbywane w dyskusjach na temat zmian ludnościowych. Zmiany w demografii, takie jak starzenie się oraz zmniejszanie się liczebności społeczeństwa, są w kontekście europejskim trendami istotnymi. Dotychczas wiele uwagi poświęcano „twardym” wskaźnikom zmian demograficznych (np. mieszkalnictwu, infrastrukturze, konsekwencjom finansowym itp.), jednak teraz – wraz ze stale poszerzaną wiedzą na temat demografii – coraz większą rolę zaczynają odgrywać „miękkie” aspekty społeczne oraz konieczność znalezienia odpowiednich rozwiązań problemów związanych ze zmianami ludnościowymi. W tym kontekście za istotne

Maja Ročak oraz Jan Richert – prelegencji pierwszej sesji tematycznej, fot. Michał Kaczmarek

czynniki zmian demograficznych uznano rolę kapitału społecznego oraz zachowanie jakości życia i aktywności obywatelskiej. [...]

DART (Zmniejszanie się i starzenie się populacji oraz przekształcenia regionalne) jest projektem INTERREG IVC. W ciągu trzech lat (2009–2012) wzięło w nim udział 13 regionów, które podzieliły się najlepszymi doświadczeniami oraz przeprowadziły badania porównawcze poświęcone wskaźnikom zmian demograficznych. [...]

Dr hab. Jan Paradysz, prof. nadzw. UEP – Dyrektor Centrum Statystyki Regionalnej przy Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu

Prognoza demograficzna dla Poznania i powiatu poznańskiego do roku 2030

Trudność w prognozowaniu w przekrojach regionalnych polega na tym, że dotyczą one małych liczebnie populacji ludzkich, gdzie rola błędów losowych jest odwrotnie proporcjonalna do ich wielkości. Im niższy poziom podziału administracyjnego kraju, tym gorsza jest źródłowa baza statystyczna oraz tym większa rola specyficznych czynników lokalnych i regionalnych. Bieżąca statystyka ludności dostarcza relatywnie mało informacji na poziomie gmin i powiatów. Nie są też one wystarczająco szczegółowe. Znacznie lepiej jest w dużych miastach powyżej 500 tys. mieszkańców, gdyż mają one jednocześnie status podregionu. [...]

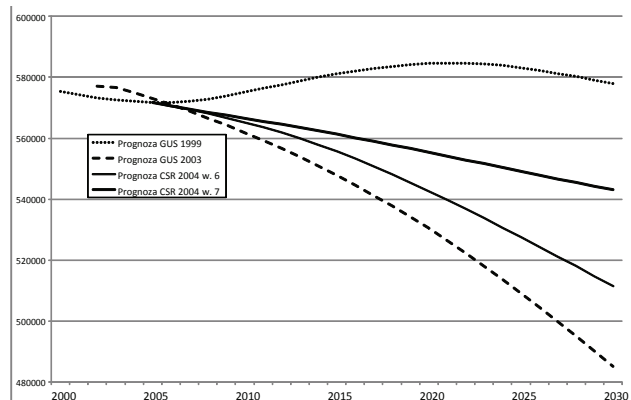
Międzynarodowa konferencja „Migracje mieszkańców dużych miast”: Sesja I: Trendy demograficzne miast europejskich

Rozwój i struktura ludności Poznania w świetle wybranych prognoz

Rok	Ludność zameldowana na pobyt stały, prognoza na podstawie danych GUS						
	wariant 1	wariant 2	wariant 3	wariant 4	wariant 5	Maksimum	Minimum
2005	560526	560526	560627	556415	555842	560627	555842
2010	560185	561514	559511	545925	546666	561514	545925
2015	556851	562516	555469	532372	537310	562516	532372
2020	549447	562330	548133	514617	526307	562330	514617
2025	539252	561187	538295	494018	513718	561187	494018
2030	528278	560695	527414	472594	500841	560695	472594

Rok	Ludność zameldowana na pobyt stały, prognoza na podstawie danych PESEL						
	wariant 1	wariant 2	wariant 3	wariant 4	wariant 5	Maksimum	Minimum
2005	537829	537829	537829	537252	537252	537829	537252
2010	535088	536273	533561	534858	532160	536273	532160
2015	530421	535448	526173	527928	527308	535448	526173
2020	522463	534060	515419	517832	521459	534060	515419
2025	512107	532275	502126	504286	514737	532275	502126
2030	500918	531352	487344	488765	508263	531352	487344

Liczba ludności Poznania wg wybranych prognoz na lata 2000-2030

Dr hab. Renata Przygodzka, prof. UwB – Zastępca Prezydenta Miasta Białegostoku

Problemy migracyjne miast w regionach peryferyjnych (na przykładzie miasta Białystok)

Położenie Białegostoku oraz skala zjawiska migracji w tym mieście stanowią dobre tło dla identyfikacji problematyki migracyjnej miast usytuowanych w regionach peryferyjnych. Rozważania oparto na założeniu, że migracja jest efektem peryferyjności. Podstawą do jego przyjęcia są liczne opracowania, z których jednoznacznie wynika, że jednym z kluczowych problemów peryferyjności są procesy depopulacyjne, będące konsekwencją zjawisk demograficznych takich, jak niski przyrost naturalny czy też migracja. Szczególne znaczenie ma przy tym migracja selektywna, która wiąże się z odpływem ludzi młodych, wykształconych, przedsiębiorczych, a zatem tych, którzy tworzą najważniejszą część kapitału ludzkiego, społecznego i intelektualnego regionu.

Z przeprowadzonych badań wynika, że województwo podlaskie spełnia większość kryteriów charakteryzujących regiony peryferyjne. Dotyczy to zarówno wskaźników ekonomicznych, takich jak: poziom PKB na głowę jednego mieszkańca, struktura gospodarki, poziom zatrudnienia, wyposażenie w infrastrukturę, jak również wskaźników społecznych i demograficznych. Wśród nich szczególne znaczenie ma zarówno niska

liczba urodzeń, jak również ujemne saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych definitywnych. W konsekwencji liczba mieszkańców regionu systematycznie się zmniejsza (w ciągu ostatnich 10 lat o 22,4 tys. osób). Wprawdzie w odniesieniu do Białegostoku, który pełni funkcję stolicy regionu, rzeczywista liczba mieszkańców systematycznie rośnie (z 278,5 tys. w 1995 r. do 295,2 tys. osób w 2010 r.), jednak można przyjąć, że jest to wzrost wynikający przede wszystkim z rozszerzania granic administracyjnych miasta, a nie z procesów demograficznych (powierzchnia miasta wzrosła w analizowanym okresie z 94 do 102 km²). Niebezpiecznym zjawiskiem jest jednak saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych, które od 2003 r. jest wielkością ujemną. Zasadniczą przyczyną wyjazdów mieszkańców są brak miejsc pracy oraz relatywnie niskie wynagrodzenia.

Utrzymywanie w długim czasie negatywnych zjawisk demograficznych (w tym nadmiernej emigracji) jest groźne dla utrzymania żywotności regionów i miast. Z prognoz wynika, że starzenie się społeczeństwa oraz znaczny ubytek ludności w wieku mobilnym mogą zahamować procesy rozwojowe. Zatem już dziś należy podjąć kroki, by zjawiskom tym przeciwdziałać, a najlepszym z nich jest świadome i kompleksowe kształtowanie polityki miejskiej i regionalnej skierowane na „zatrzymanie” młodych ludzi.

Międzynarodowa konferencja „Migracje mieszkańców dużych miast”: Sesja II: Kierunki i struktura migracji mieszkańców dużych miast

Tomasz Jerzy Kayser – Zastępca Prezydenta Miasta Poznania – moderator drugiej sesji

Wyzwania demograficzne w Strategii Rozwoju Miasta Poznania do roku 2030

Podstawę planowania rozwoju miasta stanowi analiza obserwowanych procesów demograficznych. W przypadku Poznania obserwujemy typowe dla wielu miast znajdujących się na tym etapie rozwoju zjawiska związane zarówno z przemieszczaniem się mieszkańców w ramach aglomeracji, jak i zmianą struktury wiekowej. Należy jednak podkreślić, że w przypadku Poznania procesy te występują z większą intensywnością niż w innych miastach w Polsce. W 2011 r. do naszego miasta przybyło 5,5 tys. osób, a 7,6 tys. wyprowadziło się przede wszystkim do gmin bezpośrednio sąsiadujących z Poznaniem, głównie wiejskich. Najczęściej migrują młode rodziny z dziećmi, mające wykształcenie wyższe, pracujące w Poznaniu na specjalistycznych stanowiskach. Mieszkały one przede wszystkim w spółdzielczych blokach mieszkaniowych (osiedla na Ratajach i Piątkowie) i śródmiejskich kamienicach (okolice Łazarza i rynku Jeżyckiego), a na nowe miejsca zamieszkania wybrały głównie domy jednorodzinne lub w zabudowie bliźniaczej i szeregowej, spełniając swoje marzenia o posiadaniu domu z ogródkiem. W Poznaniu nie obserwuje się zjawisk pustoszenia dzielnic i masowego opuszczania do-

mów, tak jak np. w niektórych miastach Niemiec Wschodnich po 1990 r. Przenoszenie się mieszkańców poza granice miasta to paradoksalnie skutek silnej gospodarki Poznania, warunkującej odpowiedni poziom dochodów ludności. Jako główne przyczyny wyjazdu z miasta podaje się przede wszystkim niższe koszty zakupu nieruchomości w gminach sąsiednich oraz chęć polepszenia warunków środowiskowych. Należy jednak podkreślić, iż wyprowadzając się z Poznania, migranci nadal związani są z miastem. Wiele z nich pracuje lub uczy się w Poznaniu i korzysta z poznańskich placówek kulturalnych, edukacyjnych, handlowych, służby zdrowia i obiektów rekreacyjnych.

Prowadzona od kilku lat polityka Miasta zwraca szczególną uwagę na integrację Poznania z gminami ościennymi w celu stworzenia silnej metropolii, konkurencyjnej względem innych ośrodków w Polsce oraz zajmującej liczącą się pozycję w sieci metropolii europejskich. W tym kontekście istotny jest rozwój Poznania jako bieguna wzrostu metropolii, co pociąga za sobą systematyczny i stały wzrost znaczenia

Prelegenci drugiej sesji tematycznej; przy mównicy prof. dr hab. Iwona Roeske-Słomka, fot. Michał Kaczmarek

sąsiadujących z nim gmin. Niezwykle ważne jest prowadzenie wspólnej polityki w zakresie dostarczania usług publicznych mieszkańcom aglomeracji, aby osiągnąć zadowalającą jakość życia. Sukcesywny wzrost liczby mieszkańców aglomeracji (ponad 60 tys. w ciągu dekad) i wzrastająca liczba powstających tam firm (obecnie 150 tys. dla aglomeracji, w tym 2/3 w Poznaniu) świadczą o dużej dynamice rozwoju metropolii i uzasadniają konieczność jej

Międzynarodowa konferencja „Migracje mieszkańców dużych miast”: Sesja II: Kierunki i struktura migracji mieszkańców dużych miast

pełniejszej integracji. Należy jednak podkreślić, iż siła metropolii jest w pierwszym rzędzie związana ze zdolnością do pełnienia funkcji metropolitalnych oraz pozycją konkurencyjną Poznania jako znaczącego i liczącego się w Polsce i Europie ośrodka gospodarczego, naukowego, usługowego i kulturalnego. Dlatego tak ważne są rozwiązania legislacyjne sprzyjające rozwojowi metropolii w Polsce.

W Poznaniu obserwuje się także zmiany struktury wiekowej mieszkańców – wydłużanie się przeciętnego trwania życia oraz – w konsekwencji – wzrost liczby seniorów. W ciągu ostatnich 10 lat liczba osób w wieku emerytalnym zwiększyła się o ponad 16 tys. Zmniejsza się natomiast liczba osób młodych w wieku do 17 lat. Ich liczba spadła w ciągu dekady o 21 tys.

W przypadku Poznania, tak jak i innych dużych miast w Europie i Polsce, zjawiska demograficzne wpływają bezpośrednio na dochody budżetu miasta oraz decydują o strukturze finansowania poszczególnych obszarów jego funkcjonowania. Zmiana liczby ludności czynnej zawodowo wpływa na dochody z tytułu podatku PIT, a pośrednio także CIT. Zmniejszanie się liczby dzieci w wieku szkolnym wpływa na prowadzoną politykę oświatową, powodując konieczność zamykania oddziałów szkolnych czy nawet szkół. Wzrost ludności w wieku starszym powoduje konieczność zwiększenia nakładów na np. opiekę zdrowotną, bezpie-

Zastępca Prezydenta Miasta Poznania Tomasz Jerzy Kayser – moderator drugiej sesji tematycznej, fot. Michał Kaczmarek

czeństwo, opiekę nad seniorami i działania ich aktywizujące. Konieczna jest także zmiana sposobu realizacji zadań uwzględniających nowe aspiracje oraz poprawę kondycji fizycznej osób w starszym wieku.

Omawiając temat migracji mieszkańców, należy odnieść się też do przyjazdów osób z zagranicy. Mimo iż minęło 8 lat od przystąpienia

Polski do Unii Europejskiej i 5 lat do Strefy Schengen, w tym zakresie nie odnotowuje się dużych zmian. W Poznaniu zameldowanych jest na stałe 1,8 tys. cudzoziemców. Chociaż pochodzą oni ze 100 krajów świata, najwięcej z nich przyjechało do nas z Europy, głównie z krajów sąsiednich: Ukrainy, Niemiec, Białorusi i Rosji. Należy oczekiwać, że w przyszłości Polska, a także Poznań, stanie się dla imigrantów spoza Europy atrakcyjnym miejscem zamieszkania, a nie tylko punktem tymczasowego pobytu w drodze do krajów Europy Zachodniej. Wyzwaniem będzie zdolność do przyjęcia i zintegrowania większej liczby osób, uwzględniając zwłaszcza mocno zakorzenioną tradycję i tożsamość Poznania. Szansą, jaką daje taka otwartość, jest niewątpliwie „odmłodzenie” społeczności naszego miasta.

Prof. dr hab. Iwona Roeske-Słomka – Kierownik Katedry Statystyki i Demografii na Wydziale Ekonomii Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Demograficzne i społeczno-ekonomiczne aspekty migracji dużych miast

Na podstawie analizy migracji ludności w pięcioletnich grupach wieku stwierdzono m.in., iż w Poznaniu, z wyjątkiem dwóch grup wiekowych, tj. 20–24 i 25–29 lat, występuje ujemne saldo migracji, czyli odpływ przewyższa napływ, przy czym różnice między napływem a odpływem

Międzynarodowa konferencja „Migracje mieszkańców dużych miast”: Sesja II: Kierunki i struktura migracji mieszkańców dużych miast

wem były zdecydowanie wyższe w 2010 r. niż w 2002 r. We Wrocławiu dodatnie saldo migracji zarówno w 2002 r., jak i w 2010 r. dotyczyło grup ludności w wieku 20–24, 25–29 i 30–34 lat, a w 2010 r. także dzieci w wieku do 5 lat. W przypadku Warszawy wiek ludności z dodatnim saldem migracji jest dłuższy niż w Poznaniu i we Wrocławiu, bo dotyczy osób będących w wieku 20–39 lat, a więc czterech grup wiekowych.

Jeżeli chodzi o strukturę ludności migrującej według ekonomicznych kategorii wiekowych, to należy przede wszystkim podać, iż w Poznaniu w 2002 r. odpływ ludności w wieku produkcyjnym stanowił 1,2% ogółu ludności w tym wieku (tak samo jak napływ), a w 2010 r. było to już 1,6% (odsetek napływu pozostał bez zmian). Odsetek odpływu osób w wieku przedprodukcyjnym w tym okresie prawie się podwoił. We Wrocławiu natomiast odsetki ludności odpływającej będącej w wieku produkcyjnym wynosiły w 2002 r. 0,9%, a w 2010 r. 1,1%, zaś w Warszawie były one jeszcze niższe, bo wynosiły odpowiednio 0,8% i 0,9%. Ponadto, zaobserwowano m.in., iż natężenie ruchu migracyjnego kobiet będących w wieku produkcyjnym, w zakresie napływu do badanych miast, jest zdecydowanie wyższe niż mężczyzn. W Poznaniu od początku badanego okresu zarówno napływ, jak i odpływ zarówno kobiet, jak i mężczyzn wzrastały, osiągając maksima w 2007 r. W Poznaniu rozwarcie nożyc salda migracji (między płciami) począw-

szy od 2008 r. się zmniejsza. W Warszawie, a także we Wrocławiu w odniesieniu do kobiet w całym badanym okresie występowały dodatnie salda migracji, przy czym zdecydowanie wyższe w Warszawie niż we Wrocławiu. Ujemne saldo migracji mężczyzn we Wrocławiu pojawiło się jedynie między 2006 r. a 2008 r.

Napływ osób w wieku produkcyjnym wiązać należy przede wszystkim z poszukiwaniem pracy, a więc stopą bezrobocia, natomiast ich odpływ – głównie z dążeniem do poprawy warunków zamieszkania. Stwierdzono bowiem m.in., iż bezrobocie wśród kobiet w wieku produkcyjnym w województwach wielkopolskim, dolnośląskim i mazowieckim jest zdecydowanie wyższe niż wśród mężczyzn, ale też ich napływ do omawianych miast jest większy niż mężczyzn.

Monika Blaschke – Oddział Rozwoju Miasta w Wydziale ds. Planowania i Rozwoju Miasta Urzędu Miasta Hanower

Migracje w Hanowerze. Przestrzenne i charakterystyczne dla grup wiekowych struktury migracyjne i potencjał migracji w przyszłości

Migracje mają duże znaczenie w rozwoju miasta Hanower, ponieważ wpływają zarówno na liczbę mieszkańców, jak i strukturę ludności. Bilans migracji w liczącej ok. 527 tys. mieszkańców stolicy kraju związkowego Dolna Saksonia jest niemalże w każdym roku dodatni. Ze względu na fakt, że przyrost naturalny jest – podobnie jak w prawie całych Niemczech – ujemny, liczba mieszkańców Hanoweru może pozostawać na niezmiennym poziomie lub rosnąć jedynie dzięki dodatniemu saldu migracji.

Prelegenci drugiej sesji tematycznej; przy mównicy Monika Blaschke, fot. Michał Kaczmarek

Międzynarodowa konferencja „Migracje mieszkańców dużych miast”: Sesja II: Kierunki i struktura migracji mieszkańców dużych miast

Migracje wpływają nie tylko na ogólną liczbę ludności, ale także na jej strukturę. Zmiana demograficzna w kierunku starzenia się społeczeństwa może zostać nieco zahamowana dzięki przyciąganiu osób młodych przez duże miasta. Hanower charakteryzuje się znacznym przyrostem osób w grupie wiekowej 18–24 lata, a saldo migracji jest dodatnie także w grupie wiekowej 25–30 lat. Osoby te rozpoczynają studia lub pracę zawodową, korzystając z szerokiej oferty miasta. Stają się oni nie tylko społecznością miejską, ale także ważną częścią rynku pracy. Z drugiej strony Hanower charakteryzuje się negatywnymi tendencjami migracyjnymi w grupie wiekowej 30–49 lat oraz wśród dzieci. Mieszkańcy ci wyprowadzają się przeważnie na tereny podmiejskie.

Procesy suburbanizacyjne tego rodzaju osłabły w ostatnich 20 latach. Miasto Hanower realizuje różne strategie i działania w celu stworzenia dla rodzin atrakcyjnej przestrzeni życiowej. Do działań tych zaliczyć należy zarówno liczne inwestycje w obszarze edukacji najmłodszych dzieci oraz opieki nad nimi, jak również tworzenie oraz wspieranie funkcjonowania przestrzeni mieszkalnej dostosowanej do potrzeb rodzin.

Analizując zachowania migracyjne pod kątem przestrzennym, napływ ludności do Hanoweru notuje się przede wszyst-

kim z obszaru Dolnej Saksonii, tzw. nowych krajów związkowych oraz z zagranicy. Aktualna prognoza demograficzna wskazuje na zwiększenie się liczby ludności Hanoweru o 12 tys. osób do 2025 r. Zakłada się, że wzrost ten, bazujący na napływie ludności z obszaru Dolnej Saksonii oraz z zagranicy, będzie się nasilał. Potencjał migracyjny Hanoweru będzie się w przyszłości zmieniał. Nowe kraje związkowe stanowiły od chwili zjednoczenia Niemiec przed 20 laty istotne źródło osób migrujących do Hanoweru, lecz malejąca obecnie liczba osób młodych znacznie zmniejsza siłę tego potencjału. Tendencja ta dotyczy również Dolnej Saksonii, gdzie zgodnie z oficjalną prognozą demograficzną liczba tzw.

młodych dorosłych, stanowiących najważniejszą grupę przyjezdnych, wyraźnie się zmniejszy. Z racji tego, że proces suburbanizacji prawdopodobnie nie zostanie zupełnie wyeliminowany, coraz większe znaczenie dla Hanoweru będzie miała imigracja wykwalifikowanych osób młodych. Cechuje się ona jednak sporymi wahaniami i wymaga prowadzenia aktywnej polityki integracyjnej.

Reiner Nagel – Dyrektor Wydziału ds. Planowania Miasta i Przestrzeni Otwartych w Administracji Senatu Berlina ds. Rozwoju Miasta i Środowiska

Rozwój strategiczny śródmieścia Berlina

Berlin jest prawdopodobnie jedynym miastem, które buduje obecnie nowe, duże, wydajne, międzynarodowe lotnisko BER i planuje równocześnie wykorzystanie terenów dwóch dotychczas istniejących lotnisk Tempelhof i Tegel. Jednocześnie Europacity/Heidestraße i wschodni brzeg Szprewy tworzą obiecujący obszar rozwoju śródmieścia mający na celu podniesienie jego walorów jakościowych. Z tym zaś w najbliższych latach wiąże się duże szanse i wyzwania dotyczące wykorzystania potencjału tej lokalizacji przez nowych mieszkańców i pracodawców w centralnych dzielnicach miasta.

Reiner Nagel, prof. dr hab. Iwona Roeske-Słomka, Tomasz Jerzy Kayser, fot. Michał Kaczmarek

Międzynarodowa konferencja „Migracje mieszkańców dużych miast”: Sesja II: Kierunki i struktura migracji mieszkańców dużych miast

W międzynarodowej opinii Berlin jest miastem tętniącym życiem, kreatywnym i fascynującym, przy czym za „fascynujący” uważa się go dzięki temu, że przy ogromnej ilości pomysłów i propozycji zagospodarowania przestrzeni nie można przewidzieć jego rozwoju w ciągu najbliższych 20 lat. Siła gospodarcza miasta, która jest jedną z cech Berlina wyróżniającą go wśród stolic i miast liczących milion mieszkańców, leży jednak poniżej siły gospodarczej kraju. Berlin musi więc wygenerować ze swojego potencjału społecznego i posiadanych atutów większy wzrost gospodarczy. Przy tym zarówno dla rozpoznawalności miasta na zewnątrz, jak i dla strukturyzacji wewnętrznej wydaje się sensowne tworzyć systematycznie obszary strategiczne dla rozwoju miasta. W ramach zintegrowanych podstaw rozwoju należy zająć się obszarami, które z powodów infrastrukturalnych lub ze względu na politykę gospodarowania gruntami znajdują się w centrum zainteresowania planistów. W związku z tym przypatrujemy się korytarzowi biegnącemu z północnego zachodu na południowy wschód, obejmującemu Adlershof, Tempelhof, obszar Szprewy, Heidestraße i Tegel, czyli miejsca o dużym potencjale do stworzenia tętniącego życiem i zurbanizowanego śródmieścia o różnym przeznaczeniu.

Powodzenie rozwoju strategicznych przestrzeni o zróżnicowanych profilach użytkowa-

nia zależne jest również od narzędzi gospodarowania gruntem. Prywatni właściciele gruntów korzystają z partnerskich ofert współpracy oraz przede wszystkim z publicznego prawa planowania i opierających się na nim umów urbanistycznych. Tam, gdzie właścicielem gruntu jest samo miasto, dzięki narzędziom miejskiej polityki nieruchomości, a w szczególności regulacjom wspierania gospodarki i odpowiednim prawnym aktom własności działek, wzrasta potencjał sterowania gruntem. W ten sposób Berlin ma dużą szansę aktywnego wspierania realizacji wysokiej jakości planów w opisanych obszarach. Skutkuje ono napływem do miasta nowej ludności oraz sprzyja poprawie jakości życia wszystkich jego mieszkańców.

Dr Tomasz Klimanek – Zastępca Dyrektora Urzędu Statystycznego w Poznaniu; pracownik Katedry Statystyki Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Wyniki badania zachowań migracyjnych mieszkańców Poznania

Wyniki badania przeprowadzonego przez Centrum Badań i Edukacji Statystycznej Głównego Urzędu Statystycznego na zlecenie Urzędu Miasta Poznania „Badanie zachowań migracyjnych mieszkańców Poznania, migrujących do powiatu poznańskiego w okresie styczeń – grudzień 2011” zestawiono z wynikami takie-

go samego badania przeprowadzonego przez Urząd Statystyczny w Poznaniu w 2008 r. Celem obydwu badań było uzyskanie informacji o przyczynach i zachowaniach migracyjnych mieszkańców stolicy Wielkopolski, poznanie okoliczności zmiany i dokonania wyboru nowego miejsca zamieszkania, określenie charakterystyki aktualnego miejsca zamieszkania oraz poznanie opinii migrantów na temat ich kontaktów z Poznaniem.

Różnice między wynikami obu badań m.in. w zakresie kierunków migracji oraz struktur i typów migrujących gospodarstw domowych ilustrują następujące wybrane zestawienia:

GLÓWNE KIERUNKI I NATĘŻENIE MIGRACJI (W %)

2006-2007	2011
✖ Luboń – 11,8	✖ Komorniki – 15,2
✖ Komorniki – 11,3	✖ Dopiewo – 11,8
✖ Dopiewo – 9,1	✖ Tarnowo Podgórne – 10,4
✖ Miasto Swarzędz – 8,5	✖ Luboń – 8,6
✖ Tarnowo Podgórne – 8,5	✖ Rokietnica – 8,0
✖ Czerwonak – 8,3	✖ Gmina Kórnik – 6,9
✖ Gmina Kórnik – 6,9	✖ Suchy Las – 6,9
✖ Rokietnica – 6,6	✖ Czerwonak – 5,5
✖ Suchy Las – 6,1	✖ Miasto Swarzędz – 4,3
✖ Gmina Pobiedziska – 4,1	✖ Gmina Mosina – 3,7

Międzynarodowa konferencja „Migracje mieszkańców dużych miast”: Sesja II: Kierunki i struktura migracji mieszkańców dużych miast

Andrzej Porawski – Dyrektor Biura Związku Miast Polskich

Wyzwania demograficzne miast polskich

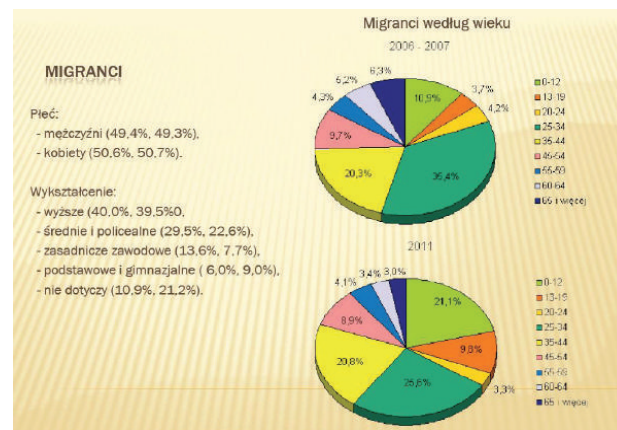
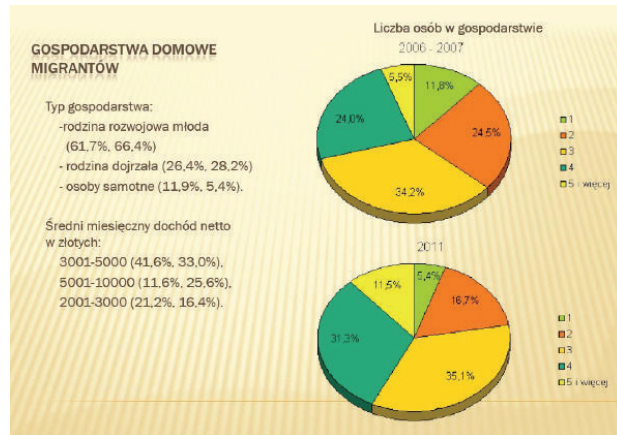
Główne trendy polskiej demografii, wskazywane w prognozie demograficznej GUS-u z 2009 r., są następujące: znaczny spadek ludności (do 2035 r. o ok. 2,1 mln osób) dotyczący wyłącznie miast; silny wzrost liczby ludności w wieku powyżej 65 lat (do 2035 r. o 3,2 mln osób) – mediana wieku wzrośnie do 2035 r. o prawie 11 lat; znaczny spadek liczby osób w wieku produkcyjnym – w ciągu 15 lat (od 2010 r. do 2025 r.) o prawie 3 mln osób, a do 2035 r. – o 3,8 mln osób, głównie mobilnych (do 45 lat); dalszy spadek liczby osób w wieku szkolnym i studenckim; podwojenie wskaźnika obciążenia demograficznego (z 19 do 38 osób w wieku ponad 65 lat na 100 osób w wieku 15–64 lat).

Tendencje te będą bardzo zróżnicowane regionalnie: na Mazowszu liczba mieszkańców silnie wzrośnie, w 11 województwach liczba ta wyraźnie spadnie, a w 4 województwach różnice będą niewielkie. Województwo świętokrzyskie utraci do 2035 r. ponad 15% ludności, w tym miasta prawie 24%. Ludność miast spadnie wyraźnie ponadto w łódzkim (o 19%) i lubelskim (o 17%).

Zmiany te spowodują konieczność przebudowy polityki społecznej państwa, w tym samorządów, które nie są do tego przygotowane.

Wynika to ze zbyt krótkich okresów planowania rozwoju lokalnego, a także nieuwzględniania prognoz demograficznych w dotychczasowych pracach. Jeszcze kilka lat temu świadomość tych problemów nie była należyta, tymczasem dziś już nawet uproszczone prognozy pokazują, że w 2015 r. znacznie więcej osób będzie opuszczać lokalne rynki pracy niż na nie wchodzić, a w 2020 r. w wielu miastach zacznie brakować rąk do pracy. Ten niedobór będzie musiał być uzupełniony przez imigrantów.

Wynikające z tych prognoz i trendów wyzwania dla samorządów miast są bardzo poważne. Społeczności lokalne będą musiały prowadzić kompleksową politykę wobec osób starszych, których liczba będzie się zwiększać (coraz mniej będzie natomiast tych, którzy mogliby się nimi opiekować). W środowiskach lokalnych powinny powstawać zatem zintegrowane systemy wsparcia osób starszych i ich opiekunów, oparte na podziale zadań pomiędzy rodzinę, organizacje pozarządowe i instytucje publiczne. Niezbędne będzie też motywowanie osób starszych do pozostawania na rynku pracy. Rekonstrukcji będzie wymagał system edukacji publicznej, nie tylko z powodu dalszego spadku liczby uczniów i studentów. Niezbędne będzie rozwijanie centrów kształcenia ustawicznego, które powinny dysponować ofertą dla osób w każdym wieku, związaną z zapotrzebowaniem na rynku pracy. Bardzo ważne będzie – podjęte na razie przez

Międzynarodowa konferencja „Migracje mieszkańców dużych miast”: Sesja II: Kierunki i struktura migracji mieszkańców dużych miast

nieliczne miasta (np. Poznań) – tworzenie realnych zachęt do pozostania w mieście dla osób młodych.

W niedługim czasie Polska, w tym także miasta, musi zbudować swoją politykę imigracyjną, która dziś nie istnieje. Powinna ona uwzględniać zmiany na rynku pracy, kwestię mieszkaniową oraz instrumenty socjalne i adaptacyjne. Należy uniknąć błędów, które popełniły w tym zakresie państwa Europy Zachodniej.

Zapowiadane trendy demograficzne odbijają się także na opartych na wpływach z podatku PIT dochodach miast. Już dziś obserwujemy efekty wyprowadzania się z miast najlepszych płatni-

ków podatku PIT. W następnych latach nałoży się na to efekt ogólnego spadku liczby osób pracujących w miastach, których budżety w coraz większym stopniu będą zależeć od wpływu z podatku PIT emerytów.

Dr hab. Maria Trojanek, prof. nadzw. UEP – Katedra Inwestycji i Nieruchomości Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Lokalne rynki nieruchomości przeznaczonych pod budownictwo jednorodzinne w aglomeracji poznańskiej w latach 1995–2010

Zmiany w strukturze przestrzennej miast, mające miejsce w Polsce, są podobne do procesów zachodzących w miastach europejskich. Występujące różnice (zakres i skala natężenia) wynikają z uwarunkowań dotychczasowego rozwoju miast oraz synergicznego oddziaływania globalizacji i zmian systemowych. Jednym z przejawów suburbanizacji jest zmiana zagospodarowania i struktury użytkowania gruntów. Obejmuje ona nie tylko obszar miasta, ale także obszary sąsiednie.

Zmiany struktury użytkowania gruntów w miastach po 1990 r. wynikają z: cech przestrzeni, które determinują kierunki rozwoju danego obszaru; sukcesji (zastępowanie jednego rodzaju użytko-

Dr hab. Maria Trojanek, prof. nadzw. UEP, fot. Michał Kaczmarek

wania gruntu przez inny); zapisów zawartych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego; przywrócenia renty gruntowej i innych mechanizmów rynkowych; zmiany kryteriów alokacji (wzrost znaczenia kryteriów ekonomicznych); wzrostu liczby podmiotów rywalizujących o konkretną przestrzeń. [...]

Uczestnicy konferencji zgromadzeni w zmodernizowanej Sali Wielkiej Centrum Kultury „Zamek”, fot. Michał Kaczmarek

Międzynarodowa konferencja „Migracje mieszkańców dużych miast”: Sesja III: Wpływ migracji na rozwój miast i regionów

Prof. dr hab. Tomasz Kaczmarek – Dyrektor Centrum Badań Metropolitalnych przy Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu – moderator trzeciej sesji

Sytuacja demograficzna Poznania na tle krajowych i europejskich metropolii

Współcześnie coraz częściej zwraca się uwagę na dynamicznie zmieniającą się sytuację demograficzną miast, zwłaszcza w kontekście procesów suburbanizacji (emigracja mieszkańców do strefy podmiejskiej), starzenia się społeczeństwa i niskiego przyrostu naturalnego (małej dzietności). Ludzie stanowią podstawowy ilościowy komponent rozwoju społecznego i przemian gospodarczych. Nic więc dziwnego, że do przewag konkurencyjnych miast zalicza się nie tylko ich dostępność komunikacyjną, bazę ekonomiczną, klimat przedsiębiorczości, innowacyjność czy też zasoby kulturowe, ale także ludzi – kapitał nie do przecenienia w rozwoju miasta. Elementem dobrego zarządzania jest dbałość o rozwój demograficzny, w niektórych z miast przybierająca postać kompleksowej lokalnej polityki demograficznej (pronatalistycznej, prorodzinnej, imigracyjnej).

Pozycja konkurencyjna kapitału ludzkiego Poznania w Polsce oraz w Europie została określona w odniesieniu do 9 miast Polski liczących powyżej 400 tys. mieszkańców (Warszawa, Kraków, Łódź, Wrocław, Szczecin, Gdańsk, Bydgoszcz, Lublin i Katowice, dla których dane zostały opracowane

na podstawie informacji Głównego Urzędu Statystycznego za 2010 r.) oraz 39 miast europejskich zbliżonych wielkością do Poznania, liczących od 400 tys. do 700 tys. mieszkańców i zaliczanych do grupy średniej wielkości metropolii europejskich (źródłem danych dla tych miast była ostatnia baza Urban Audit Eurostatu za 2008 r.).

Poznań na tle miast polskich i europejskich charakteryzuje się dziś bardzo konkurencyjnym kapitałem ludzkim, ale konkurencyjność ta będzie słabnąć. Miasto ma bardzo wysoki odsetek ludności w wieku produkcyjnym, co przy dobrych warunkach ekonomicznych przekłada się na wysokie zatrudnienie i wyniki ekonomiczne miasta. Proces starzenia się, aczkolwiek postępujący, jest najmniej zaawansowany spośród porównywalnych wielkością miast w Europie. Poznań nie jest już miastem młodym, udział dzieci i młodzieży jest obecnie jednym z najniższych w Europie. Sytuacja demograficzna miasta z roku na rok się pogarsza poprzez odpływ ludności, w zdecydowanej większości do strefy podmiejskiej. W skali całej aglomeracji (stanowiącej właściwy lokalny rynek pracy) jest jednak wciąż bardzo dobra.

Prelegenci trzeciej sesji tematycznej; przy mównicy dr Łukasz Mikuła, fot. Michał Kaczmarek

Oficjalne statystyki demograficzne miasta poprawiają czasowo zameldowani studenci, którzy znacznie podnoszą jego juvenilność. W latach 2010–2035, jak wynika z prognoz GUS-u, liczba mieszkańców Poznania zmaleje z 560 tys. do 490 tys. i zrówna się z liczbą ludności w powiecie poznańskim. W skali całej aglomeracji spodziewany jest przyrost zaludnienia do poziomu 970 tys., czyli o ponad 11%. Udział mieszkańców miasta Poznania w ludności zamieszkującej aglomerację

Międzynarodowa konferencja „Migracje mieszkańców dużych miast”: Sesja III: Wpływ migracji na rozwój miast i regionów

poznańską zmniejszy się jednak z 63% w 2010 r. do 50% w 2035 r.

Prof. dr hab. Tomasz Kaczmarek, dr Beata Łodyga

Justyna Tanaś – Katedra Inwestycji i Nieruchomości Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Kierunki migracji w aglomeracji poznańskiej w latach 1995–2010

Jedną ze wspólnych cech charakteryzujących miasta europejskie i ich strefy podmiejskie jest przejście do tzw. fazy suburbanizacji. Głównym przejawem tego procesu jest przemieszczanie się bardziej zamożnych grup ludności miasta centralnego na przedmieścia, które swoim oddaleniem od centrum pozwalają na codzienne dojazdy do pracy w mieście, a jednocześnie zapewniają bardziej komfortowe warunki życia. W konsekwencji liczba mieszkańców całej aglomeracji wzrasta, przy czym tereny podmiejskie odnotowują szybszy wzrost ludności aniżeli miasto centralne. W zaawansowanym stadium suburbanizacji miasto centralne odnotowuje ubytek liczby ludności, będący efektem odpływu mieszkańców do strefy podmiejskiej.

Zjawisko to można zaobserwować także w aglomeracji poznańskiej. Już od lat 90. XX w. obserwuje się systematyczny spadek liczby mieszkańców Poznania przy znacznym wzroście liczby mieszkańców gmin powiatu poznańskiego. Głównym czynnikiem przyrostu liczby mieszkańców powiatu

było dodatnie saldo migracji w relacji z miastem centralnym. [...]

Podstawowym źródłem informacji statystycznych o migracjach ludności, wykorzystanych w referacie, były dane z ewidencji bieżącej ruchu wędrownego ludności udostępnione przez Ośrodek Informatyki Urzędu Statystycznego w Olsztynie (materiały niepublikowane, dotyczące przede wszystkim migracji między Poznaniem a miastami i gminami powiatu poznańskiego).

Dr Jochen Hucke – Dyrektor Grupy ds. Modernizacji Mieszkań, Zachęt Podatkowych, Mieszkalnictwa Wielopokoleniowego w Administracji Senatu Berlina ds. Rozwoju Miasta i Środowiska

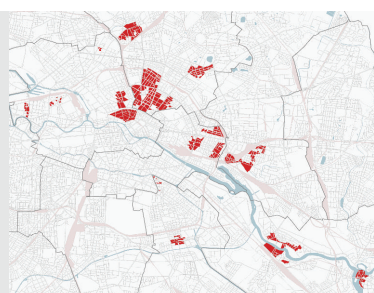
Wpływ odnowy miasta i polityki mieszkaniowej na migrację w śródmieściu – przykłady z Berlina

Obszary rewaloryzacji zabudowy śródmieścia

1990: rozpoczęcie przygotowań do analiz SWOT 39 obszarów obejmujących 10% powierzchni Berlina

1993-1995: prawne usankcjonowanie 22 obszarów odnowy zabudowy miejskiej (5% powierzchni Berlina; 80 tys. lokali mieszkalnych; 125 tys. mieszkańców)

2012: większość działań podejmowanych w ramach rewaloryzacji zabudowy miejskiej zakończona powodzeniem w okresie 15-20 lat

Charakterystyka berlińskiej strategii rewaloryzacji zabudowy miejskiej

Główne cele rewaloryzacji zabudowy miejskiej

Koncentracja na poprawie pojedynczych gęsto zaludnionych kwartałów mieszkalnych w śródmieściu, które:

- zostały wzniesione w ostatnich dziesięcioleciach XIX w.;
- cechuje wysoki udział mieszkań o niskim standardzie lub lokali pustych;
- mają potencjał podniesienia standardu poprzez rewaloryzację zabudowy miejskiej;
- strona publiczna odnawia na poziomie 60% założonego planu renowacji (pozostała część renowacji pozostaje w gestii inwestorów prywatnych).

„Strategia zrównoważonej rewaloryzacji zabudowy miejskiej”

- priorytet to modernizacja i renowacja istniejącej zabudowy;
- różnorodne formy włączania mieszkańców w proces rewaloryzacji;
- udzielanie informacji nt. zagospodarowania przestrzennego i stosowanie zachęt finansowych dla właścicieli domów i inwestorów wyrażających chęć modernizacji zabudowy;
- obniżenie czynszów za pomocą instrumentów finansowych.

Finansowanie polityki rewaloryzacji zabudowy miejskiej

- Długoterminowe planowanie przyszłych kosztów działań podejmowanych w ramach rewaloryzacji zabudowy miejskiej podczas wstępnych analiz SWOT (plany kosztów i finansowania);
- Plany kosztów i finansowania służące jako instrumenty sterujące w czasie odnowy zabudowy miejskiej;
- Rewaloryzacja zabudowy miejskiej w Niemczech wspierana przez rząd federalny oraz rządy krajów związkowych (landów);
- Koszty rewaloryzacji zabudowy miejskiej podzielone równomiernie pomiędzy rząd federalny, rząd kraju związkowego oraz miasta (1/3 kosztów ponosi każda z instytucji);
- Wzrost znaczenia Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, otwartego na działania rewaloryzacji zabudowy miejskiej.

Po zjednoczeniu Niemiec w 1990 r. Rząd Federalny Niemiec oraz władze Miasta Berlina zaczęły znacząco inwestować w programy odnowy miast oraz polityki mieszkaniowej w Niemczech Wschodnich (Berlinie Wschodnim).

Międzynarodowa konferencja „Migracje mieszkańców dużych miast”: Sesja III: Wpływ migracji na rozwój miast i regionów

Dr Łukasz Mikuła – Centrum Badań Metropolitalnych przy Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; adiunkt w Instytucie Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Wpływ migracji na rozwój przestrzenny aglomeracji poznańskiej

[...] Silny rozwój budownictwa mieszkaniowego na terenie powiatu poznańskiego jest jednocześnie przyczyną i skutkiem obserwowanych w ostatnich latach procesów migracyjnych. Wykonane w ramach Centrum Badań Metropolitalnych UAM analizy przyrostu zabudowy w strefach pierścieniowych (co 5 km) oraz sektorowych od centrum Poznania wskazują na koncentrację nowej zabudowy w powiecie poznańskim w pobliżu granic administracyjnych miasta (strefy 5–10 km i 10–15 km od centrum), a także uwidaczniają generalnie większą intensywność nowego osadnictwa w zachodniej części aglomeracji.

W Polsce zintegrowane planowanie przestrzenne w wymiarze aglomeracyjnym znajduje się w fazie załazkowej. Problemy związane z brakiem koordynacji polityki przestrzennej uwidaczniają się szczególnie na obszarach charakteryzujących się dynamicznym ruchem budowlanym i migracyjnym – takich, jak aglomeracja poznańska. Jej żywiołowemu rozwojowi powinien towarzyszyć spójny i wszechstronny system planowania

przestrzennego, którego z przyczyn prawnych, politycznych i praktycznych nie udało się do tej pory stworzyć.

Działania planistyczne poszczególnych samorządów są często oparte na prostej ekstrapolacji lokalnych trendów z ostatniej dekady bez uwzględniania przesłanek demograficznych, ekonomicznych i ekologicznych dla całej aglomeracji. Jedną z najbardziej wyrazistych cech polityki przestrzennej gmin aglomeracji jest zdecydowane przeszacowanie potrzeb w zakresie terenów zabudowy mieszkaniowej. Zakładając nawet stosunkowo ostrożne parametry docelowej gęstości zaludnienia dla nowych obszarów mieszkaniowych, ich szacunkowa chłonność demograficzna jest zdecydowanie wyższa niż potencjalny wzrost liczby mieszkańców aglomeracji w ciągu najbliższych 20–30 lat.

Pełne zagospodarowanie terenów przeznaczonych w lokalnych dokumentach planistycznych pod zabudowę mieszkaniową nie jest możliwe w perspektywie jednego, a nawet dwóch pokoleń. Lepsze powiązanie polityki przestrzennej z prognozami demograficznymi zapewniłoby znacznie większą efektywność działań inwestycyjnych poprzez koncentrację środków publicznych w obszarach najbardziej predestynowanych do rozwoju przestrzennego, a tym samym pozwoliłoby uniknąć nieuzasadnionych kosztów, które ponoszą samorządy przy obecnym modelu rozwoju przestrzennego aglomeracji.

Sylwia Filas-Przybył – Kierownik Ośrodka Statystyki Miast Urzędu Statystycznego w Poznaniu

Aglomeracje miejskie w świetle badań statystycznych

Eurostat w cyklicznym badaniu Urban Audit gromadzi dane zarówno dla miasta w granicach administracyjnych, jak i szerszej strefy miejskiej, w skład której wchodzi miasto centralne oraz gminy spełniające określone kryterium delimitacji. W rozumieniu Eurostatu szersza strefa miejska (LUZ) jest odpowiednikiem aglomeracji – obszaru funkcjonalnego dużego miasta. Zgodnie z przyjętą w badaniu Urban Audit metodologią, która wiąże delimitację przestrzeni z migracjami ludności, zasięg szerszej strefy miejskiej został wyznaczony w oparciu o wyniki badania dojazdów do pracy.

Poprawa komfortu życia przy jednoczesnym zachowaniu w miarę łatwego dostępu do różnego rodzaju usług i miejsc zatrudnienia to główna przyczyna zwiększania się mobilności ludności. Jej różne aspekty, uchwycone poprzez migracje stałe (związane ze zmianą miejsca zamieszkania) oraz migracje wahadłowe (związane z dojazdami do miejsc zatrudnienia), są niezwykle przydatne m.in. dla charakterystyki demograficznej rynku pracy, planowania przestrzennego itp. Szczególnie wyraźnie zjawisko to uwidacznia się w badaniach dużych miast, co pozwala mówić o specyficznej roli „dużych” miast w przemieszczaniach ludności.

Międzynarodowa konferencja „Migracje mieszkańców dużych miast”: Publikacje warte przeczytania

„Migracje mieszkańców dużych miast. Program konferencji”, „Poznań 2012. Raport o stanie miasta”, „Poznań. Fakty i liczby” oraz „Aglomeracja poznańska – obraz demograficzny” – to tytuły publikacji przygotowanych w związku z organizacją konferencji „Migracje mieszkańców dużych miast”. Zapraszamy do lektury tychże wydawnictw zamieszczonych na miejskiej stronie internetowej www.poznan.pl/fakty_liczby.

Polsko-niemieckie wydawnictwo „Migracje mieszkańców dużych miast. Program konferencji” zawiera streszczenia wygłoszonych podczas spotkania referatów oraz przedstawione przez prelegentów prezentacje poświęcone współczesnym trendom demograficznym i zjawisku migracji. Materiały merytoryczne uzupełniono zdjęciami i notkami biograficznymi moderatorów sesji tematycznych oraz prelegentów, którzy wzięli udział w spotkaniu, a także informacjami na temat Centrum Kultury „Zamek”, w którego Sali Wielkiej konferencja się odbyła.

„Poznań 2012. Raport o stanie miasta” wydany w trzech wersjach językowych – polskiej, angielskiej i niemieckiej, jest zbiorem aktualnych informacji na temat stolicy Wielkopolski. Informacje nt. Poznania, uzupełnione licznymi zdjęciami, wykresami i tabelą zestawiającą wskaźniki statystyczne, dotyczą m.in. takich obszarów funkcjonowania miasta, jak: gospodarka, rynek pracy, edukacja, infrastruktura techniczna i in-

formatyczna, warunki życia, współpraca krajowa i międzynarodowa, planowanie rozwoju miasta i jego promocja.

Broszura „Poznań. Fakty i liczby” zawiera wybrane dane nt. Poznania przedstawione w formie graficznej. Wykresy, mapy oraz tabele obrazują ciekawe informacje nt. położenia stolicy Wielkopolski, sytuacji demograficznej Poznania,

Publikacje, które przygotowano w związku z organizacją konferencji „Migracje mieszkańców dużych miast”

gospodarki, rynku pracy, aktywności gospodarczej i warunków życia w Poznaniu, a także dochodów poznańskich. Broszura stanowi uzupełnienie informacji o Poznaniu zestawionych w sprawozdaniu z sytuacji społeczno-gospodarczej miasta w 2011 r.

Publikacja „Aglomeracja poznańska – obraz demograficzny” ukazała się w dwóch wersjach językowych – polskiej i niemieckiej. Przedstawiono w niej wybrane informacje nt. aglomeracji poznańskiej, obejmującej Poznań oraz miasta i gminy powiatu poznańskiego. Wśród omówionych zagadnień znalazły się m.in. rozmieszczenie ludności, ruch naturalny, migracje w aglomeracji, struktura ludności wg płci i wieku oraz prognoza demograficzna do 2035 r. Tekst wzbogacono zdjęciami, wykresami, tabelami i mapami ilustrującymi przedstawione zagadnienia.

Wydawnictwa „Migracje mieszkańców dużych miast. Program konferencji”, „Poznań 2012. Raport o stanie miasta” oraz „Poznań. Fakty i liczby” zostały przygotowane przez Wydział Rozwoju Miasta Urzędu Miasta Poznania. Publikację „Aglomeracja poznańska – obraz demograficzny” opracowało Centrum Badań Metropolitalnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza we współpracy z Wydziałem Rozwoju Miasta.

Elektroniczne wersje publikacji przygotowanych przez Wydział Rozwoju Miasta dostępne są na stronie internetowej www.poznan.pl/fakty_liczby, w zakładce „Raporty i analizy”.

